

Švietimas ir mokymas 2020

Mokyklų politika

Visuminis požiūris į mokyklą
siekiant mokyklos nebaigusių
asmenų skaičiaus mažinimo

Politikos gairės

EUROPOS KOMISIJA

Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas
B direktoratas. Švietimo modernizavimas II. Švietimo politika ir programa, naujovės, EIT ir programa
„Marie Skłodowskos-Curie veiksmai“
B.2 skyrius. Mokyklos ir pedagogai; daugiakalbystė

Susisiekite su: Annalisa Cannoni, Petra Goran

El. p. EAC-UNITE-B2@ec.europa.eu

*Europos Komisija
B-1049 Briuselis*

Švietimas ir mokymas 2020

Mokyklų politika

**Visuminis požiūris į mokyklą
siekiant mokyklos nebaigusių
asmenų skaičiaus mažinimo**

Švietimo ir kultūros GD

Padėka

Šiame dokumente pateikiamos Europos Sąjungos „Švietimo ir mokymo 2020“ darbo grupės, dirbančios Mokyklų politikos (2014–2015 m.)¹ klausimais, išvados dėl prioritetinės temos „Mokyklos nebaigimas“. Dokumente taip pat aprašomi bendro 30 ES šalių nacionalinių vyriausybių atstovų ir susijusių Europos šalių bei Europos socialinių partnerių organizacijų darbo rezultatai. Komisija išreiškia padėką visiems šiems prisidėjusiems asmenims, o ypač vertina redaktorių kolegijos narių Paulo André, Mario Cardonos, Annos Imre, Chriso Kelly, Danielio Taubmano, Charleso Dolano darbą bei Komisijos konsultantės Ilonos Murphy pastangas už jos nepaprastą bendradarbiavimą.

Komisija taip pat nori padėkoti visiems specialistams už jų pastabas apie šį dokumentą ir vertingą indėlį bendradarbiaujant su darbo grupe, ypatingą padėką išreiškiant dr. Alessio D'Angelo, prof. Paului Downesui, prof. Alanui Dysonui, dr. Borisui Jokičiui, prof. dr. Ernai Nairz-Wirth, Catherinai Pérotin, dr. Wardui Nouweniui, prof. Teresai Sordé Martí bei ES politikos tinklams SIRIUS, EPNoSL ir ELGPN.

***„Europe Direct“ yra paslauga, padedanti rasti atsakymus
į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą.***

**Nemokamas telefono numeris (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informacija bei dauguma skambučių yra nemokami (tačiau tam tikri operatoriai, telefonų būdelių operatoriai ar viešbučiai gali taikyti mokestį).

Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą galima rasti internete (<http://europa.eu>).

© Europos Sąjunga, 2015.

Dauginti leidžiama, nurodžius šaltinį.

VISUMINIS POŽIŪRIS Į MOKYKLĄ SIEKIANT MOKYKLOS NEBAIGUSIŲ ASMENŲ SKAIČIAUS MAŽINIMO

Pagrindiniai teiginiai

Mokykla yra pagrindinis veikėjas siekiant mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių, tačiau ji negali veikti atsietai, nes egzistuoja ir kiti veiksniai už mokyklos ribų, lemiantys besimokančių asmenų išsitraukimo lygį ir mokymosi sėkmę. Todėl, visuminis požiūris į mokyklą būtinas sprendžiant mokyklos nebaigimo klausimus. Kai visa mokyklos bendruomenė (mokyklos vadovai, mokytojai ir kiti darbuotojai, besimokantys asmenys, tėvai ir šeimos) išsitraukia į darnią, kolektyvinę ir bendrą veiklą, aktyviai bendradarbiaudama su išorės suinteresuotais subjektais bei bendruomene plačiąja prasme.

Visuminis požiūris į mokyklą sudaro galimybes mokykloms tinkamai reaguoti į naujus ir sudėtingus iššūkius, su kuriais jos susiduria ir kurie yra susiję su vis didėjančia visuomenės įvairove.

Nepaprastai svarbi yra veiksminga lyderystė ir valdymas. Būtina kurti ir puoselėti pozityviąją mokyklos kultūrą bei mokyklos bendruomenės komandinį darbą ir bendradarbiavimą. Taip pat būtina kartu suburti pagrindinius veikėjus mokykloje ir suinteresuotus subjektus, siekiant užtikrinti mokymosi sėkmę ir užkirsti kelią mokyklos nebaigimui.

Į mokyklos plėtros ir tobulinimo procesus būtina įtraukti tikslus, kurių įgyvendinimas įtakotų mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimą lemiančius veiksniai. Į šiuos procesus taip pat turi būti įtraukta visa mokyklos bendruomenė, suinteresuotieji subjektai, įvairių sričių profesionalų komandos, vietinės išorės tarnybos, tėvai ir šeimos.

Būtinas aiškus įsipareigojimas investuoti į mokyklos vadovų, mokytojų bei kitų darbuotojų nuolatinį profesinį tobulėjimą, daugiau dėmesio skiriant mokyklos nebaigimą lemiantiems veiksniams bei tiems gebėjimams ir įgūdžiams, kurie būtini sprendžiant nevienodų mokymosi galimybių ir besimokančių asmenų abejingumo klausimus.

Būtina užtikrinti, kad kiekvienam vaikui ir jaunuoliui būtų sudarytos lygios galimybės gauti ir naudotis aukštos kokybės ir įtraukaus švietimo paslaugomis. Patrauklus ir aktualus ugdymo turinys bei įkvepiantys ir atsidavę darbuotojai yra pati veiksmingiausia priemonė, leidžianti užkirsti kelią mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus augimui ir socialinei atskirčiai.

Švietimo sistemos dėmesio centre turi būti visi besimokantys asmenys ir jų poreikių įvairovė. Jie turi būti pagrindiniai savo mokymosi dalyviai, gaunantys tinkamą pagalbą ir paslaugas. Mokykla turėtų kurti rūpestingą, skatinančią ir palankią mokymosi aplinką bei visiems besimokantiems asmenims įvardyti didelius lūkesčius, skatinančius visiškai išnaudoti savo galimybes.

Švietimas yra bendra tėvų ir mokyklos atsakomybė, grįsta abipusiu pasitikėjimu ir bendradarbiavimu.

VISUMINIS POŽIŪRIS Į MOKYKLĄ SIEKIANT MOKYKLOS NEBAIGUSIŲ ASMENŲ SKAIČIAUS MAŽINIMO

POLITIKOS GAIRĖS

Įvadas

Mokyklos nebaigimas (MN)¹ – didelį nerimą individams, visuomenei ir ekonomikai keliantis klausimas. Gebėjimai ir kompetencijos, įgyti vidurinio ugdymo pakopoje, laikomi būtinu minimumu sėkmingam įsiliejimui į darbo rinką bei tolesniam mokymuisi. Šie gebėjimai ir kompetencijos padeda rengti jaunimą gyvenimui ir plėtojant kiekvieno jų potencialą tapti save realizuojančiais bei aktyviais piliečiais. Vis dėlto, pagal 2014 m. Eurostato duomenis 11,1 proc. 18–24 metų amžiaus jaunuolių nutraukia mokslus neturėdami vidurinio išsilavinimo². Užsienyje gimę jaunuoliai vidutiniškai dukart dažniau linkę nutraukti mokslus nei vietos gyventojai³. Apie 60 proc. šių mokyklos nebaigusiu asmenų yra bedarbiai arba neaktyvūs bei susiduria su ilgalaikiais socialinio ir ekonominio pobūdžio sunkumais. Dokumentais pagrįsta, kad ankstyvas pasitraukimas iš švietimo sistemos sumažina galimybes įsidarbinti ir didina nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties tikimybę⁴.

Ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos klausimo sudėtingumas ir įvairialypiškumas visuotinai pripažįstamas ir reikalauja tokio pat daugialypio požiūrio, kuris leistų išnagrinėti įvairias šios problemos priežastis. Daugybė šios problemos faktorių yra susiję su platesnio masto visuomeniniais veiksniais, egzistuojančiais už švietimo sistemos ribų. Mokyklos nebaigimą dažniausiai lemia tarpusavyje glaudžiai susijusių **asmeninių, socialinių, ekonominių, su mokslu ir šeima susijusių veiksnių derinys**, dėl kurio iškyla **vis didesnių sunkumų**. Daugeliu atvejų mokyklos nebaigimo priežastis yra laipsniškas pasitraukimas iš mokymosi proceso, siejamas su prastais mokymosi rezultatais, kurie gali susiformuoti ikimokykliniame amžiuje. Tyrimai rodo, kad tėvų socialinė-ekonominė padėtis bei išsilavinimo lygis yra vieni iš svarbiausių mokyklos nebaigimą lemiančių veiksnių.

Be to, kai kurios **mūsų švietimo sistemų ypatybės** gali paaštrinti nevienodas mokymosi galimybes, sudaryti papildomas kliūtis besimokantiems asmenims, kurie susiduria su sunkumais ir ieško savojo mokymosi būdo. Tyrimai rodo, kad sistemos,

¹ Mokyklos nebaigimo (MN) bei ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos (APŠS) sąvokos šiame dokumente vartojamos sinonimiškai. Abi šios sąvokos apibrėžia mokyklos nebaigusius asmenis, t.y. 18–24 metų jaunuolius, turinčius tik pagrindinį ar dar žemesnį išsilavinimą (Tarptautinio standartizuoto švietimo klasifikatoriaus (ISCED) 0, 1, 2 arba 3c trumpasis lygis), ir nesimokančius.

² Visi duomenys paimti iš 2014 m. ES darbo jėgos tyrimo.

³ Duomenis apie užsienyje gimusius asmenis reikėtų vertinti atsargiai, nes informacijos turima ne apie visas valstybes nares. Be to, imčių dydžiai dažnai yra per maži, kad būtų laikomi visiškai patikimais (žr. būsimą 2015 m. Europos Komisijos Švietimo ir mokymosi stebėsenos biuletenį http://ec.europa.eu/education/tools/et-monitor_lt.htm)

⁴ Kaip pavyzdį žr. 2012 m. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos darbinį dokumentą „Lygybė ir kokybė moksle“ (angl. *Equity and Quality in Education*) (<http://www.oecd.org/education/school/50293148.pdf>) arba 2011 m. Europos Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Mokyklos nebaigusiu asmenų skaičiaus mažinimas“, pateikiamą kartu su pasiūlymu dėl Tarybos rekomendacijos dėl mokyklos nebaigusiu asmenų skaičiaus mažinimo politikos (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011SC0096&from=EN>)

kuriuose galioja kurso kartojimo, ankstyvo skirstymo pagal mokslo kryptis⁵ praktika, nepakankama pagalba besimokantiems asmenims, prasta profesinio mokymo kokybė bei ribotas ankstyvasis ugdymas ir priežiūra, susiduria su didesne socialine nelygybe įgyjant išsilavinimą. **Mokyklos lygmeniu**, mokykloje ir pamokose taikoma praktika, mokytojų požiūris bei mokymo stilius taip pat turi įtakos mokinių motyvacijai ir pasiryžimui bei norui mokytis: nepalankus klimatas mokykloje, nepakankama orientacija į besimokantį asmenį, žinių apie nevienodas mokymosi galimybes trūkumas, smurtas ir patyčios, prasti mokytojų ir mokinių santykiai bei netinkami mokymo metodai ir programos – tai tik keletas iš veiksnių, lemiančių apsisprendimą pirma laiko nutraukti mokslus⁶.

ES lygmens politikos priemonės

Europos lygmeniu poreikis mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių buvo pabrėžtas „Europa 2020“ strategijoje⁷. **Vienas iš penkių pagrindinių strategijos tikslų yra iki 2020 m. sumažinti MN lygį iki mažiau nei 10 proc. 2011 m. Taryba priėmė rekomendaciją dėl mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo⁸. Rekomendacijoje valstybės narės raginamos įgyvendinti visa apimančias ir įrodymais grindžiamas strategijas**, įtraukiant visus švietimo lygmenis ir tinkamai derinant prevencines, intervencines ir kompensavimo priemones. Remiant šios rekomendacijos įgyvendinimą buvo pradėtas bendradarbiavimas tarp Europos šalių, suformuojant ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos teminę darbo grupę⁹.

Remiantis šios grupės darbo rezultatais, 2014 m. sudaryta nauja „Švietimas ir mokymas 2020“ darbo grupė Mokyklų politikai suformuoti; grupę sudaro politikos formuotojai beveik iš visų ES valstybių narių, Norvegijos, Serbijos ir Turkijos bei Europos socialinių partnerių atstovai. Dar kartą patvirtindama visa apimančios ir ilgalaikės politikos sistemos, vieningai nustatančios prevencines, intervencines ir kompensavimo priemones, poreikį, darbo grupė sutelkė dėmesį į **mokyklos nebaigimo prevenciją ir ankstyvąją intervenciją mokyklos ir vietiniu lygmeniu**. Taikydama mokymąsi vieniems iš kitų, konkrečių atvejų analizę, palyginamąjį sugretinimą (mokyklos valdymo ir pagalbos besimokantiems asmenims praktikos), naudodamasi tarptautinių tyrimų medžiaga bei pasitelkdama ekspertus ir dalyvaudama nuodugniuose atskiroms šalims skirtuose praktiniuose seminaruose darbo grupė nagrinėjo, kokius daugiau **visapusiškus ir bendradarbiavimu grindžiamus metodus galima taikyti sprendžiant mokyklos nebaigimo problemas**. Rengdama specialią internetinę priemonę „Europos priemonių rinkinys, taikomas mokykloms įtraukiam švietimui ir mokyklos nebaigimo prevencijai užtikrinti“

⁵ Sąvoka taikoma tokioms aplinkybėms, kuriomis besimokantys asmenys ir jų šeimos privalo anksti pasirinkti pageidaujamą mokslo kryptį.

⁶ Naujausią MN priežasčių apžvalgą žr. „Eurydice“ ir „Cedefop“ (2014 m.) „Problemų, susijusių su švietimo ir mokymo įstaigų nebaigimu, sprendimas. Strategija, politika ir priemonės“, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/175en.pdf

⁷ „Europa 2020“. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija, COM (2010) 2020. Daugiau informacijos galima rasti adresu http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

⁸ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1441711487189&uri=CELEX:32011H0701\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1441711487189&uri=CELEX:32011H0701(01))

⁹ http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/index_en.htm Teminės darbo grupės galutinėje ataskaitoje, paskelbtoje 2013 m. lapkričio mėn., nurodytos pagrindinės gairės politikos formuotojams, visa apimančių politikos priemonių sarašas ir priedas su praktiniais keleto ES šalių pavyzdžiais: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/archive/index_en.htm

¹⁰, , darbo grupė siekė suteikti mokykloms konkrečią pagalbą užkertant kelią „iškritimui“ iš mokyklos, skubiai ir tinkamai reaguojant į pirmuosius pasitraukimo signalus bei užtikrinant, kad kiekvienam besimokančiam asmeniui gali pasisėkti.

Neseniai Europos Sąjungai pirmininkavęs Liuksemburgas kaip svarbų klausimą į savo darbotvarkę įtraukė mokyklos nebaigimo klausimą, suteikdamas naują impulsą diskusijoms šiuo klausimu. 2015 m. liepos mėn. Liuksemburge organizuotas simpoziumas ir švietimo ministrams pateiktas pasiūlymas 2015 m. lapkričio mėn. priimti Tarybos išvadas dar kartą patvirtina ir įtvirtina tas išvadas, kurios buvo pasiektos politinio bendradarbiavimo šiuo klausimu dėka.

Šiame dokumente apibendrinamos pagrindinės darbo grupės išvados ir įvardijamos **pagrindinės sąlygos** taikyti **bendradarbiavimo metodus** siekiant užkirsti kelią mokyklos nebaigimui ir nevienodoms mokymosi galimybėms mokyklos ir vietos lygmenimis. Šis dokumentas skirtas nacionalinio regiono ir (arba) vietos lygmens švietimo institucijoms, kiek tai svarbu ir taikytina atsižvelgiant į nacionalinę specifiką, taip pat ir mokykloms. Jis pateikiamas kartu ir papildo būsimą Europos priemonių rinkinį mokykloms.

Visuminis požiūris į mokyklą siekiant mokyklos nebaigusiu asmenų skaičiaus mažinimo

Politika, kuria siekiama sumažinti mokyklos nebaigusiu asmenų skaičių, turėtų būti įtvirtinta **bendroje įtraukioje į besimokantįjį orientuotoje švietimo vizijoje**, pagal kurią aukštos kokybės išsilavinimas pasiekiamas visiems. Pagal šią viziją mokyklos atlieka lemiamą vaidmenį užtikrinant, kad visi besimokantys asmenys išnaudotų visą augimo potencialą, nepriklausomai nuo jų individualių ar su šeima susijusių veiksnių, socialinės ir ekonominės padėties bei gyvenimiškos patirties. Mokykla turi sukurti saugią ir palankią mokymosi aplinką, siekiančią besimokančių asmenų įsitraukimo, kurioje vaikai ir jaunimas galėtų augti bei vystytis kaip asmenybės ir bendruomenės nariai, jaustis gerbiami ir vertinami, pripažįstant specifinius jų gabumus ir poreikius.

Dėl šio klausimo įvairialypio pobūdžio mokyklos negali vienos spręsti mokyklos nebaigimo ir nelygių mokymosi galimybių problemų. Įvairūs suinteresuotieji subjektai ir tarnybos mokykloje bei už jos ribų, turi bendradarbiauti ir apjungti pajėgas. Mokykla yra kaip tik toji vieta, kurioje inicijuojamas bendradarbiavimas. Tam reikalingas **visuminis požiūris į mokyklą**.

Visuminis požiūris į mokyklą – tai „ekologinis“ būdas suvokti mokyklą. Mokykla suprantama kaip daugiaplanė ir interaktyvi sistema, kuri gali tobulėti ir keistis; tai lyg atviras mokymosi centras, teikiantis pagalbą aplinkiniams bei priimančias bendruomenės paramą.

Plėtoti visuminį požiūrį į mokyklą siekiant mokyklos nebaigusiu asmenų skaičiaus mažinimo tai nuolat ir sistemingai, apimant visus mokyklos gyvenimo aspektus, kurie gali turėti įtakos mokymosi pasiekimams, siekti „iškritimo“ mažėjimo ir mokymosi sėkmės visiems. Taikant visuminį požiūrį į mokyklą **visi mokyklos bendruomenės**

¹⁰ Europos priemonių rinkinį mokykloms (angl. *European Toolkit for Schools*) bus galima rasti *School Education Gateway* (<http://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/index.htm>); bandomoji versija bus prieinama 2015 m. pabaigoje

nariai (mokyklos vadovai, vidurinės grandies vadovai, mokytojai ir kiti darbuotojai, besimokantys asmenys, tėvai ir šeimos) jaučiasi atsakingi ir atlieka aktyvų vaidmenį sprendžiant žemų mokymosi pasiekimų ir „iškritimo“ prevencijos klausimus. Visa mokyklos bendruomenė įsitraukia į nuoseklią, darnią bendrą veiklą, pagrįstą daugiadalykiškumu ir diferencijavimu¹¹ bei skirtą remti kiekvieną besimokantį asmenį jam pačiu tinkamiausiu būdu. Sukuriama „visos mokyklos visiems mokiniams“ kultūra ir aplinka, kuria siekiama gerinti besimokančių asmenų mokymosi pasiekimus, elgseną ir saugoti jų emocinę, socialinę bei psichologinę gerovę.

Visuminis požiūris į mokyklą taip pat reiškia **tarpsektorinį požiūrį** ir **glaudesnį bendradarbiavimą su įvairiais suinteresuotais subjektais** (socialinėmis, jaunimo reikalų tarnybomis, slaugos darbuotojais, psichologais, logopedais, profesinio orientavimo specialistais, vietos valdžios institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, verslo atstovais, profesinėmis sąjungomis, savanoriais ir t. t.) bei **bendruomene plačiąja prasme**, sprendžiant klausimus tais atvejais, kai reikalingos konkrečios žinios, kurių neturi (ar negali turėti) mokyklos. Visuminio požiūrio į mokyklą taikymas į procesą leidžia įtraukti daugybę su mokyklomis susijusių veikėjų ir santykių, pripažįstant, kad kiekviena suinteresuotoji šalis atlieka savitą vaidmenį remiant besimokančių asmenų kelionę per žinių pasaulį ir puoselėjant jų mokymosi patirtį.

Visuminis požiūris į mokyklą naudos teikia ne tik asmenims iš rizikos grupių, bet ir visiems besimokantiems asmenims. Taikant šį požiūrį mokyklos taip pat lengviau susidoroja su daugybe sudėtingų problemų, su kuriomis jos vis dažiau susiduria. Iššūkiai, susiję su didėjančia visuomenės įvairove, nelygybe ir socialine atskirtimi bei padidėjusiais migracijos srautais, kelia mokykloms naujus reikalavimus ir ragina ieškoti naujų sisteminio pobūdžio bendradarbiavimo būdų.

Bendradarbiavimo plėtra reikalauja ne tik laiko, bet ir požiūrio bei mąstysenos pokyčių. Ji reikalauja kiekvieno iš mūsų gebėjimo ir galimybių, naudojantis inovatyviais metodais, dirbti tarpdalykinėje aplinkoje. Be to, dialogas ir bendradarbiavimas reikalauja daugiau laiko ir erdvės, didesnio besimokančių asmenų įsitraukimo, aktyvesnio tėvų ir šeimos dalyvavimo.

Mokykloms būtina suteikti galimybę vystyti ir diegti visuminį požiūrį į mokyklą. Konkrečią pagalbą būtina teikti mokykloms, kuriose aukštas mokyklos nebaigimo lygis, arba mokykloms, esančioms didelės socialinės ir ekonominės atskirties vietovėse. Tokia pagalba gali tapti ir papildoma finansinė parama ar parama žmogiškaisiais ištekliais arba parama darbuotojų kvalifikacijai tobulinti, derinant su nuolatine stebėseną. Būtina sukurti ir atitinkamas paramos struktūras bei mechanizmus, kurie garantuotų, kad tarp mokyklos, suinteresuotųjų subjektų bei įvairių lygių valdžios institucijų (atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes bei visiškai paisant subsidiarumo principo) palaikomas dialogas bei abipusis informacijos srautas, taip užtikrinant, kad kasdienis mokyklos gyvenimas ir realijos suprantamos politikos formuotojų lygmeniu. Sistemingas mokyklų įtraukimas į politikos formavimo procesą šiuo atžvilgiu būtų labai naudingas.

Pagrindinės **visuminio požiūrio į mokyklą sprendžiant mokyklos nebaigimo problemas sąlygos** buvo parengtos pagal penkias atskiras temines sritis, kurios yra

¹¹ „Diferenciacija“ reiškia mokymo metodų pritaikymą konkrečioms besimokančio asmens ar besimokančių asmenų grupės poreikiams ir (arba) konkrečioms aplinkybėms. Tai reiškia, kad pedagogai gali rinktis iš įvairių mokymo technikų ir pamokų adaptacijų dirbdami su skirtingomis besimokančių asmenų grupėmis bei skirtingais mokymosi poreikiais to paties kurso dėstymo metu arba toje pačioje klasėje ar mokymosi aplinkoje.

glaudžiai tarpusavyje susijusios. Kiekviena sritis toliau plėtojama „Priemonių rinkinyje mokykloms“ bei papildoma praktiniais pavyzdžiais ir priemonėmis. Kai kurios sritys turėtų būti toliau svarstomos Europos lygmeniu:

1. mokyklos valdymas;
2. parama ir pagalba besimokantiems asmenims;
3. mokytojai;
4. tėvai ir šeima;
5. suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas.

1. Mokyklos valdymas

Kompetentinga ir veiksminga lyderystė ir mokyklos valdymas būtinas siekiant skatinti pozityvią bendradarbiavimo dvasia paremtą darbo filosofiją ir kultūrą, įtraukiančią visus pagrindinius mokyklos veikėjus, bei užmegzti tvirtus ryšius su bendruomene aplink mokyklą. Toliau nurodyti aspektai yra esminiai

- Didesnis mokyklų lankstumas ir (arba) autonomija Dėl mokyklos nebaigimo klausimo sudėtingumo reikalingas lankstesnis ir naujoviškesnis požiūris. Mokykloms reikėtų suteikti daugiau lankstumo, kiek tai susiję su mokyklos valdymo tvarka, mokymo praktika ir mokymo programomis (su tobulesne eksperimentinių metodų, susijusių su mokslų nutraukimu, apimtimi). Didesnė mokyklos autonomija kartu su griežta atskaitomybe leidžia mokykloms rasti tinkamiausius sprendimus sudėtingose situacijose, kurie geriausiai tenkintų specifinius mokyklos bendruomenės poreikius.
- Mokyklų vadovų atranka, parama ir kvalifikacijos tobulinimas Mokyklų vadovams tenka esminis vaidmuo diegiant ir plėtojant visuminį požiūrį į mokyklą, ypač vis plačiau taikant pasidalytosios lyderystės principą ir suteikiant daugiau laiko ir erdvės bendradarbiauti. Mokykloms reikia atsidavusių, vertybes puoselėjančių, kompetentingų ir motyvuotų vadovų; mokykloms reikalingi lyderiai, turintys aiškią viziją, organizacinio darbo pojūtį, sugebėjimą prisiimti naujas atsakomybes, dalytis valdžia ir įgaliojimais, skatinti ir palaikyti dialogą tarp visų mokyklos ir suinteresuotųjų subjektų, suburiant juos bendriems tikslams. Mokyklų vadovai vaidina esminį vaidmenį gerinant mokytojams palankią aplinką, kurioje skatinamas mokymasis vieniems iš kitų, grįžtamasis ryšys, mąstymas ir sąveika tiek mokykloje, tiek tarp mokyklų. Jie taip pat atlieka esminį vaidmenį suteikiant galimybes bei užtikrinant palankias sąlygas į praktiką orientuotam pirminiam mokytojų rengimui ir moksliniais tyrimais pagrįstam kvalifikacijos tobulinimui, kuris turi apimti ir mokyklos nebaigimo problemas. Būtina tinkamai apsvarstyti visus mokyklų vadovų kompetencijos ir mokymo reikalavimus. Siekiant veiksmingumo būtina tinkama mokyklų vadovų atranka, parengimas ir parama jiems. Pirminis mokymas ir kvalifikacijos tobulinimas naujiems, jau paskirtiems ir pradedantiems mokyklų vadovams privalo didinti jų informuotumą apie mokyklos nebaigimo mechanizmus bei lyderystės ir bendradarbiavimo (įskaitant su šeimomis ir bendruomene) svarbą. Keletas šalių jau įgyvendino arba šiuo metu įgyvendina pažangius mokymus būsimiems ir (arba) jau dirbantiems mokyklų vadovams, o kai kuriose šalyse pradėtos kurti mokyklų vadovams skirtos kompetencijų sistemos.

- Pasidalytoji lyderystė Pasidalytosios lyderystės pritaikymas mokykloje siekiant pagerinti mokymosi procesą reikalauja sukurti pedagoginę praktiką bei dalytis užduotimis ir atsakomybe su visa mokyklos bendruomene. Mokyklos vadovai turi skatinti mokytojus imtis lyderystės tam tikrose srityse, kuriose jie yra ekspertai, prisiimti atsakomybę bei imtis individualios ar grupinės iniciatyvos; jie turi skatinti komandinį darbą, daugiadiscipliniškumą bei mokytojų ir kitų darbuotojų, kitų suinteresuotųjų subjektų, profesionalų bei įvairių tarnybų profesinį bendradarbiavimą. Pasidalytoji lyderystė taip pat reikalauja, kad būtų skatinamas besimokančių asmenų ir jų šeimų dalyvavimas mokyklos gyvenime bei formalių ir neformalių sprendimų priėmimo procese.
- Visos mokyklos veiklos gerinimo procesai Visuminio požiūrio į mokyklą tikslas – gerinti kokybę bei standartus visos mokyklos mastu. Tam, kad tai būtų veiksminga, mokyklos turi įvertinti ir imtis priemonių mokyklos bendruomenės poreikiams atliepti bei įsitraukti į nuolatinis ciklinio pobūdžio veiklos gerinimo procesus. Mokyklų, kurios aktyviai naudoja planavimo ir išorinio ir vidinio vertinimo priemones, padėtis yra daug tvirtesnė mažinant mokyklos nebaigusių asmenų skaičių. Vykdamas šias priemones, mokyklos vystymo planai ir vidinio vertinimo procesai turi apimti tikslus, kuriais siekiama spręsti klausimus, susijusius mokyklos nebaigimą lemiančiais veiksniais, bei sėkmingo mokymosi skatinimo klausimus, atsižvelgiant į nacionalinius, regiono ir vietinius standartus. Visus mokyklos veiklos gerinimo procesus turi sieti atvirumas ir skaidrumas; šie procesai turi būti kuriami ir įgyvendinami dalyvaujant visai mokyklos bendruomenei (įskaitant moksleivius, tėvus ir šeimas), taip pat suinteresuotiesiems subjektams, įvairių profesijų atstovų komandoms bei išorinėms vietos tarnyboms. Veiklos gerinimo procesai turi būti pagrįsti bendrais tikslais ir aiškiai apibrėžtomis funkcijomis bei atsakomybėmis; įvertinus rizikos ir apsaugos veiksnius būtina nustatyti aiškius rodiklius pažangos stebėsenai. Į mokyklos veiklos vystymo planus būtina įtraukti atitinkamas pagalbos mokyklos darbuotojams priemones, įskaitant, pavyzdžiui, įvairių mokymų ir kvalifikacijos tobulinimo programas.
- Išorės stebėsenos ir vertinimo (kokybės užtikrinimo) mechanizmai Remiantis kiekybinėmis ir kokybinėmis priemonėmis, atspindinčiomis veiklos, už kurią atsako mokykla, įvairovę, taip pat skirtingais atskaitos taškais ir (arba) aplinka, kurioje mokykla dirba (pvz., bandant išmatuoti mokyklos pridėtinę vertę), kokybės užtikrinimo mechanizmai gali turėti patariamąsias ir pagalbinės vertės mokykloms, įgyvendinančioms mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo strategijas. Jų tikslas – parodyti sėkmingus pokyčių ir vystymo procesus mokyklose. Kokybiniai rodikliai ypač gali padėti mokykloms nagrinėjant jau esamas priemones arba priemones, kurios gali būti sukurtos siekiant mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių. Kokybės užtikrinimo mechanizmai yra veiksmingiausi, kai jų „apibendrinamoji“ funkcija (susijusi su atskaitomybės, kontrolės ir atitikties patikrinimais) bei „ugdomoji“ funkcija (susijusi su gerinimu ir vystymu) papildo ir sustiprina viena kitą¹².
- Mokyklų tinklų kūrimas. Bendradarbiavimas ir tinklų tarp skirtingų tipų ir lygių mokyklų, įsikūrusių toje pačioje geografinėje zonoje, kūrimas gali paskatinti dalytis patirtimi ir palengvinti besimokančių asmenų bei jų šeimų perėjimą nuo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros prie pradinio bei nuo pradinio prie vidurinio ugdymo pakopos. Vietos valdžios institucijos gali vaidinti pagrindinį vaidmenį skatinant tokį bendradarbiavimą. Mokyklų tinklų kūrimas ir įvairių profesijų

¹² 2015 m. Europos Komisijos ES mokyklų sistemos kokybės užtikrinimo lyginamasis tyrimas (<http://bookshop.europa.eu/en/comparative-study-on-quality-assurance-in-eu-school-education-systems-pbNC0415279/>)

besimokančios bendruomenės regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu turi būti raginamos skatinti mokymąsi vienoms iš kitų ir keistis gerąja patirtimi.

2. Parama ir pagalba besimokantiems asmenims

Ypač svarbi yra palanki mokymosi aplinka, kuri visiems besimokantiems asmenims nustato didelius lūkesčius. Mokykla turi sukurti visiems besimokantiems asmenims tokią aplinką, kuri atitiktų jų įvairovę, didintų jų mokymosi potencialą ir būtų priderinta prie jų mokymosi poreikių. Mokyklos politikos ir (arba) misijos dalimi turi tapti didelis dėmesys, skiriamas mokyklos nebaigimo prevencijai. Kokie bebūtų mokymosi sunkumai ar ankstyvieji pasitraukimo požymiai, mokyklos turi reaguoti nedelsdamos. Tikslinė intervencija, kaip viena iš nuolatinio pobūdžio paramos sistemos dalių, būtina padedant rizikos grupei priklausantiems mokiniams.

- Patrauklios ir skatinančios mokymo programos ir veiksmingi mokymo metodai Visiems besimokantiems asmenims nustatant didelius lūkesčius mokymosi programos turi leisti naudotis asmeninėms reikmėms pritaikytomis mokymo bei mokymosi formomis bei skirtingais vertinimo būdais. Mokymo programose turi būti daugiau dėmesio skiriama formuojamajam vertinimui, siekiant paspartinti žinių įgijimą bei gebėjimų ir kompetencijų vystymą pagal kiekvieno vaiko galimybes, tuo pat metu išlaikant tinkamą mokymo programų turinio kokybę. Programos turi būti susietos su realiu gyvenimu ir visuomenės įvairove bei užtikrinti tęstinumą tolesniais švietimo lygmenimis arba siekiant alternatyvaus išsilavinimo. Jos turi suteikti galimybę taikyti į besimokantį asmenį orientuotus mokymo metodus bei didesnio bendradarbiavimo skatinimą mokant ir mokantis. Taip pat reikia numatyti neformaliuoju ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo galimybes.
- Besimokančių asmenų gerovė Sutelkiant dėmesį į mokymą bei mokymąsi tuo pat metu būtina puoselėti ir besimokančių asmenų gerovę. Be saugios ir palankios aplinkos užtikrinimo, mokyklos gali suvaidinti svarbų vaidmenį išaiškinant patyčių, persekiojimo, smurto ar išnaudojimo atvejus mokykloje ir už jos ribų. Šiuo atžvilgiu labai svarbu sukurti patyčių prevencijos strategiją. Mokykloje besimokantiems asmenims turi būti prieinamos įvairios paslaugos, įvairiapusė pagalba ir konsultacijos, įskaitant emocinę ir psichologinę pagalbą sprendžiant psichinės sveikatos klausimus (įskaitant baimę, depresiją ir potrauminius sutrikimus), o reikalui esant, tokia pagalba turi būti teikiama ir bendradarbiaujant su vietos institucijomis bei tarnybomis.
- Ankstyvo aptikimo mechanizmai Labai svarbu greitai nustatyti ir reaguoti į ankstyvasias pasitraukimo apraiškas, tokias kaip mokyklos nelankymas ar netinkamas elgesys. Būtina sukurti ankstyvojo perspėjimo sistemas atsižvelgiant į nacionalinių ir vietos valdžios institucijų rekomendacijas, kai tai būtina.
- Nuolatinio pobūdžio pagalbos sistema Greitas mokymosi sunkumų ar kitų problemų identifikavimas turi sukelti atitinkamą reakciją, pajungiant mokykloje veikiančias nuolatinio pobūdžio pagalbos sistemas. Tikslinės intervencijos priemonės dirbant su rizikos grupei priskirtais besimokančiais asmenimis turi būti vykdomos kompleksškai; tikslinė intervencija bus daug veiksmingesnė, jei ją vykdys tarpdisciplininės mokyklos komandos ir (arba) bus pasitelkti išorės ekspertai, įtraukiant visus su besimokančiais asmenimis bendraujančius asmenis, ar tai būtų šeimos nariai, broliai ar seserys, savanoriai ir pan. Šiam tikslui gali padėti sudarytas individualios pagalbos planas, suderintas su mokiniu ir jos (jo) šeima, kuriame nustatyti aiškūs ir pasiekiami tikslai.

- Konkreči pagalba ne gimtąja kalba kalbantiems mokiniams Besimokantiems asmenims, kurie mokosi ne savo gimtąja kalba, būtina papildoma pagalba, atitinkanti jų poreikius, pageidautina, po pamokų, vengiant bet koks pobūdžio atskirties. Gimtosios kalbos mokėjimas ir jų gebėjimai turi būti tinkami įvertinti, panaudojant tai kaip išteklius ir papildomas galimybes visai klasei. Tėvai taip pat gali pasinaudoti parama mokantis kalbų; šiuo atveju mokyklos turėtų dirbti, pavyzdžiui, su nevyriausybinėmis organizacijomis, teikiant paramą migrantams mokantis kalbų. Turėtų būti prieinamos ir kitos pagalbos formos, ypač naujai atvykusiems migrantams, mokykloje ar už jos ribų, bendradarbiaujant su vietinėmis institucijomis ir tarnybomis.
- Besimokančio asmens balsas ir dalyvavimas mokyklos gyvenime Besimokantys asmenys turi jaustis atsakingi už mokymąsi, suteikiant jiems galimybę išreikšti savo nuomonę. Buvimas mokyklos gyvenimo dalimi didina motyvaciją bei priklausomybės vienai bendruomenei jausmą¹³. Būtina skirti pakankamai laiko pokalbiams klasėse, vystant dialogą mokinių tarybose ar konsultacijų forma, kad mokiniai galėtų kelti ir nagrinėti klausimus, susijusius su jų mokymosi patirtimi. Interaktyvus mokymas ir mokymasis dialogo forma (pavyzdžiui, nedidelėmis grupėmis) suteikia galimybę mokiniams lengviau kalbėti apie dalykus, kurie turi įtakos jų mokymuisi; taip pat galima teikti vidines ir (arba) išorines konsultacijas, siekiant išsiaiškinti besimokančių asmenų nuomonę. Dalyvavimas mokyklos projektuose, kuriais skiriamas dėmesys konkrečioms klausimams (tokiems kaip informuotumas aplinkos apsaugos klausimais), įskaitant ir visų galimybių, kurias siūlo „Erasmus+“ ir „eTwinning“, panaudojimą, gali padėti skatinti dalyvavimą mokyklos veikloje. Mokyklos taip pat turi skatinti mokinius dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose (per atstovus mokyklos tarybose) bei mokyklos vertinimo ir veiklos gerinimo procesuose. Nors tam, kad galėtų aktyviai dalyvauti mokyklos gyvenime, visiems besimokantiems asmenims reikalinga pagalba, nuolatinis dėmesys socialinę atskirtį patiriantiems mokiniams ir užtikrinimas, kad jų balsas bus išgirstas, yra ypač svarbus.
- Ugdymas karjerai ir profesinis orientavimas Plačiai pripažįstama ugdymo karjerai ir profesinio orientavimo reikšmė mokyklos nebaigimo prevencijai. Tyrimų rezultatai rodo, kad besimokantys asmenys, turintys karjeros planą, labiau linkę pasilikti mokykloje ir dažniau teigiamai įsitraukia į mokymosi veiklą. Sistemingas ugdymas karjerai ir profesinis orientavimas taip pat gali prisidėti švelninant dažnai kritinėmis tampančias situacijas pereinant į kitus mokymosi lygmenis arba darbo rinką. Veiksmingų mokymosi įgūdžių ugdymas ir ugdymas karjerai turi būti visiškai integruoti į ugdymo turinį nuo pat ankstyvosios ugdymo stadijos ir padėti besimokantiems asmenims suvokti savo stiprybes bei talentus. Ugdymas karjerai gali būti vykdomas kaip privalomas; jis gali būti įtrauktas į ugdymo turinį kaip atskiras arba tarpdisciplininis dalykas. Veiksmingam visą gyvenimą trunkančiam orientavimui būdingas platus spektras mokyklinės ir užklausinės veiklos, įskaitant tokias priemones kaip praktikos programos, stažuotės, karjeros žaidimai arba bandomieji kursai kitose mokymo srityse. Nors mokytojai ir vaidina svarbų vaidmenį įgalinant mokinius įgyti naujų gebėjimų siekiant interesų ir karjeros lūkesčių išsipildymo, veiksmingam ugdymui karjerai užtikrinti būtinas ir daugelio suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas procese (pvz., mokyklos konsultantai, tėvai ir darbdaviai).

¹³ Vaiko teisės yra įtvirtintos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje (OL C 364, 2000 12 18, visą dokumento tekstą galima rasti adresu http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf) ir 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje.

- Užklasinė veikla Mokymo tikslus atitinkanti užklasinė ir užmokyklinė veikla, įskaitant sportinę, menų, kultūrinę ir kitą veiklą, gali pasiūlyti papildomų galimybių jauniems žmonėms „sužibėti“ bei padidinti jų motyvaciją ir priklausomybės mokyklos bendruomenei jausmą. Ši veikla turi būti nuosekliai įgyvendinama, papildant ugdymo turinį, siekiant maksimaliai padidinti mokinių įsitraukimą ir socialinės įtraukties skatinimą; veikla gali būti įtraukiama vertinant bendrus besimokančio asmens pasiekimus. Įvairias šios veiklos priemones galima numatyti bendradarbiaujant su tėvais, kultūros įstaigomis, sporto ir jaunimo organizacijomis, vietinėmis tarnybomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, įtraukiant savanorius iš bendruomenės.

3. Mokytojai

Mokytojai – pagrindinis veiksnys, lemiantis vaikų ir jaunimo mokymąsi mokykloje, bei vienas pagrindinių mokymosi sėkmės garantų. Tyrimai rodo, kad palaikantys santykiai tarp mokytojo ir besimokančio asmens yra pats didžiausias įsitraukimo į mokymąsi ir mokymosi pasiekimų garantas. Labai svarbu, kad mokytojai suprastų, jog jie yra besimokančiam asmeniui svarbus šaltinis, galintis daryti didelį poveikį jų mokymosi kryptiai; ne mažiau svarbu yra tai, kad mokytojai turi suprasti, jog pagalba mokiniams išnaudojant jų turimą potencialą yra bendra visų mokytojų ir visos mokyklos bendruomenės atsakomybė. Esant naujiems iššūkiams mokytojo vaidmuo plečiasi ir susiduria su vis didesniais reikalavimais. Vertinant mokytojo profesinės nuovokos svarbą reikalingi nauji įgūdžiai ir gebėjimai, kuriuos būtina vystyti vykdant pirminį mokytojų rengimą ir tęstinį kvalifikacijos tobulinimą.

- Mokyklos nebaigimo problemos suvokimas Iškritimo ir nevienodų mokymosi galimybių mechanizmų, įskaitant galimą riziką bei apsaugančius veiksnius, suvokimo svarba turi tapti pagrindine pirminio mokytojų rengimo ir tęstinio kvalifikacijos tobulinimo programų sudėtine dalimi. Svarbu, kad visi mokytojai suvoktų savo vaidmenį palaikant vaikų ugdymo ir mokymosi tęstinumą: mokytojai turi palankias sąlygas, leidžiančias nustatyti abejingumo mokymuisi požymius bei mokymosi sunkumus ankstyvajame etape ir todėl gali imtis skubių veiksmų tokiose situacijose. Jie turi suvokti, kad jų lūkesčiai, požiūris ir kalbėsena gali turėti didelį poveikį mokiniams ir jų šeimoms; mokytojai turi įvertinti tėvų ir šeimos vaidmenį mokymosi procese ir būti pasirengę pasinaudoti tėvų dalyvavimo procese teikiamais pranašumais.
- Mokytojų kompetencijos Turi būti parengtos ir įgyvendinamos atitinkamos priemonės bei sukurta paramos struktūra (idealiu atveju prieinamos vietiniu lygmeniu) sudarant mokytojams palankias mokymosi visą gyvenimą galimybes. Pirminio mokytojų rengimo ir tęstinio kvalifikacijos tobulinimo programos, sutelkiant dėmesį į iškritimo prevenciją, turi padėti mokytojams taikyti diferenciaciją ir aktyvų mokymąsi. Šios programos turi užtikrinti mokytojų pasirengimą efektyviai taikyti į kompetencijų ugdymą orientuotą mokymą ir formuojamąjį vertinimą bei taikyti labiau projektinį mokymą ir mokymąsi bendradarbiavimo dvasia. Programos turi sustiprinti bendravimo ir komunikavimo įgūdžius (įskaitant metodus, taikomus bendravimui su tėvais ir išorės partneriais) bei suteikti mokytojams žinių apie klasės valdymo, įvairovės valdymo, santykių užmezgimo strategijas, konfliktų sprendimą ir patyčių prevenciją.
- Mokytojo lyderystės gebėjimų stiprinimas Mokytojo lyderystė gali būti apibūdinama kaip bendradarbiavimo pastangos ir priemonės, kurių metu mokytojai įgyja žinių ir tobulėja profesine prasme, gerindami mokymo praktiką. Mokytojus reikia skatinti ir

remti siekiant, kad jie taptų lyderiais tiek mokykloje, tiek už jos ribų. Bendradarbiavimu grindžiamuose lyderystės procesuose dalyvaujantys mokytojai prisideda prie mokyklos efektyvumo, mokymo kokybės ir mokinių rezultatų gerinimo.

- Profesinė patirtis Pirminio mokytojų rengimo programų metu svarbu, kad visi studentai, būsimieji mokytojai, turėtų praktinę galimybę gerinti suvokimą apie mokyklos nebaigimo ir nevienodų mokymosi galimybių problemos pobūdį, priežastis ir mastus, taip pat šios problemos įtaką mokymuisi bei su tuo susijusius mokytojams keliamus reikalavimus. Studentams, būsimiems mokytojams, reikia sudaryti galimybę susidurti su kasdienio gyvenimo realybe, kai susiduriama su mokyklos nebaigimo problema, pvz., darbinė praktika mokyklose, kuriose yra aukštas „iškrentančiųjų“ arba socialinės ir ekonominės atskirties lygis, arba prižiūrint kitiems dalyvauti veiklose, skirtose socialiai pažeidžiamoms šeimoms. Tai suteiktų studentams, būsimiems mokytojams, galimybę apsvarstyti, koks yra jų kaip mokytojų vaidmuo šiuo atveju ir kaip spręsti klausimus, susijusius su vaikų iš rizikos grupių poreikiais.
- Mokymasis vieniems iš kitų Labai svarbu mokykloje skatinti ir vystyti mokymosi vieniems iš kitų kultūrą (ne tik tarp mokytojų, bet ir kartu su mokiniais). Taip pat gali būti skatinama tarpusavio stebėseną, tiek pačioje mokykloje, tiek bendradarbiaujant su kitomis mokyklomis; įvairaus tipo ir lygio mokyklos gali tapti šios stebėsenos šaltiniu, kai mokyklos kartu dirba ir mokosi viena iš kitos. IT priemonės ir bendradarbiavimo platformos, tokios kaip „eTwinning“, gali būti labai naudingos skatinant tokį bendradarbiavimą.
- Įvairovės pripažinimas Kai mokyklos aktyviai dirba, pripažindamos, kad egzistuoja darbuotojų ir mokinių skirtumai, nesunku pamatyti, kad tokioms mokykloms yra būdinga tvari pažanga. Pirminio mokytojų rengimo metu būtina diegti mokytojų žinias, kompetencijas ir gebėjimus, susijusius su visu formų įvairovės supratimu, tarpkultūriniu švietimu, daugiakalbyste ir ne gimtąją kalbą besimokančių asmenų mokymu, įtvirtinant šias žinias bei gebėjimus tęstinio kvalifikacijos tobulinimo metu. Būtina toliau propaguoti mokytojo profesiją, siekiant pritraukti didesnę skaičių kandidatų iš visų visuomenės sluoksnių ir įdarbinti geriausius, tuo pat metu išlaikant tvirtą sanglaudą su mokyklos pagrindinėmis vertybėmis ir tikslais, kuriems pritaria ir kuriuos remia plačioji visuomenė ir suinteresuotieji subjektai.
- Papildoma pagalba mokytojams Būtina tinkamai įvertinti ir padėti mokytojams, dirbantiems mokyklose, kuriose yra aukštas mokyklos nebaigimo arba socialinės ir ekonominės atskirties lygis, pvz., skatinimas už nuolatinį kvalifikacijos tobulinimą, metinės atostogos profesiniam tobulėjimui, papildomos mokymo ar kitos priemonės ir t. t. Taip pat būtina rūpintis ir mokyklos darbuotojų emocine gerove.

4. Tėvai ir šeima

Tėvų įtraukimas į ugdymo procesą yra svarbus veiksnys, kuris lemia mokymosi sėkmę: palanki namų aplinka ir tėvų įsitraukimas labai svarbus vaiko mokymuisi, pažinimo, socialiniam ir emociniam vystymuisi. Tačiau santykiai tarp mokyklos, tėvų ir šeimos gali kelti sunkumų. Viena vertus, taip gali būti sąlygota tėvų ankstesnės mokymosi patirties, išsilavinimo, kultūrinės bei socialinės ir ekonominės aplinkos, skirtingų auklėjimo stilių ir nutolimo nuo mokyklos „kultūros“ ir „kalbos“. Kita vertus, tai gali būti susiję ir su mokytojo požiūriu į tėvus kaip pasyvius, prisitaikėlius ar

įkyrius, taip pat su laiko bei patirties trūkumu užmezgant ryšius su tėvais ir su jais veiksmingai bendraujant.

- Švietimas kaip bendra atsakomybė Tėvai ir šeima turi tiesioginę ir ilgalaikę įtaką vaikų mokymuisi ir ugdymui. Nuo pat ankstyvo vaikų amžiaus visi tėvai ir šeimos turi būti vertinami ir tinkamai remiami kaip jų vaikų mokymo dalyviai. Mokyklos ir kitos švietimo institucijos bei suinteresuotieji subjektai gali įgyvendinti priemones, kurios padėtų šeimoms sukurti tokią namų aplinką, kuri skatintų mokymąsi, bei teikti informaciją ir idėjų, kaip padėti vaikams namuose atliekant namų darbus ir užsiimant kita su ugdymo procesu susijusia veikla.
- Pasitikėjimas ir bendradarbiavimas Veiksminga šeimos ir mokyklos partnerystė turi būti grindžiama abipuse pagarba ir kiekvieno mokymosi proceso dalyvio vertės bei kompetencijos pripažinimu. Svarbi yra abipusio pasitikėjimo ir supratimo dvasia. Būtina remti mokyklas, kuriose skirtingos padėties ir išsilavinimo tėvai jaučiasi laukiami ir laikomi naudingais. Tai galima pasiekti, pavyzdžiui, siūlant tėvams specialų laiką bei erdves susitikimams ir vienų kitiems paramai, kviečiant tėvus tapti savanoriais ir pasidalyti turimais įgūdžiais bei žiniomis su klase (pvz., skaityti per pamokas, teikti papildomą pagalbą, vadovauti nedidelėms grupėms) ir dalyvauti kitoje mokyklos veikloje (tiek pamokinėje, tiek užklausinėje). Esant reikalui, galima pasitelkti kitas tarnybas, nevyriausybinės organizacijas ir profesionalus (tarpininkus kultūros srityje, kuratorius, socialinius darbuotojus ir pan.), kurie padėtų palaikant teigiamus santykius su tėvais ir ypač socialiai remtinomis šeimomis ar neigiamos mokykloje įgytos patirties turinčiais asmenimis. Kultūriniai renginiai ir (arba) šventės bei informacinė veikla gali padėti užmezgant kultūrinį dialogą, pasiekiant socialinės atskirties šeimas ir tėvus iš tautinių mažumų.
- Dalyvavimas priimant sprendimus ir mokyklos gyvenime Aktyvus tėvų dalyvavimas sprendžiant klausimus, susijusius su mokymusi, mokyklinio ugdymo organizavimu bei mokykline veikla, gerina skaidrumą ir padeda geriau prisitaikyti prie bendruomenės poreikių bei sukuria bendros atsakomybės jausmą. Būtinai aktyvus dėmesys remiant visų tėvų dalyvavimą mokyklos veikloje ir valdyme. Ypač būtina padėti socialiai atskirtiems tėvams, kad jie galėtų dalyvauti mokyklos sprendimų priėmimo procese. Būtina aiškiai nustatyti, koks yra tėvų vaidmuo mokyklinio ugdymo organizavimo procese. Tėvų įtraukimas turi būti aiškiai įtvirtintas mokyklos vertinimo ir stebėsenos procesuose. „Šeimos“ sąvoka turi būti išplėsta, įtraukiant išplėstinės šeimos narius, dalyvaujančius vaiko mokymosi procese.
- Tėvų galimybės gauti informaciją Besimokantiems asmenims ir jų tėvams, ypač migrantų šeimoms, būtina sudaryti galimybę gauti aiškią informaciją apie šalies švietimo sistemą ir mokyklų pasirinkimo galimybes; jiems reikia padėti suvokti tokių pasirinkimų pasekmes mokymuisi ir tolesnėms galimybėms. Besimokantiems asmenims ir jų tėvams būtina išaiškinti su mokykla susijusius klausimus dėl profesinio orientavimo ir konsultavimo paslaugų, mokinių gerovės bei pagalbos jiems.
- Komunikacijos stiprinimas Komunikacijos ir informacijos perdavimo kanalų tarp mokyklos ir šeimų kūrimas ir tobulinimas padeda kuriant pasitikėjimą ir abipusį supratimą. Komunikacijos strategijos turi būti priderintos prie bendro konteksto ir tėvų poreikių. Vaisingam bendradarbiavimui užtikrinti gali būti taikomi tiek formalūs (pvz., tėvų susirinkimai), tiek neformalūs (pvz., socialiniai renginiai) komunikacijos būdai. Speciali informacinė veikla, pavyzdžiui, naudojantis skirtingų kultūrų tarpininkų paslaugomis, gali būti reikalinga bendraujant su tėvais, nepakankamai gerai mokančiais kalbą, kuria dėstoma mokykloje. Kai kuriose

mokyklose komunikacijos procesas vykdomas naudojantis tokiomis technologijomis kaip el. paštas ir (arba) trumposios žinutės, interaktyviosios telefoninio ryšio sistemos, informaciniai biuleteniai ir interaktyvios interneto svetainės. Būtinam užtikrinti, kad sukurtos ir veikia tam tikros struktūros, kurios skatina tėvus teikti grįžtamąją informaciją, į kurią atsižvelgiama.

- Tėvų švietimo galimybės Tyrimai rodo, kad šeimos švietimas gali suteikti daug naudos tėvams ir vaikams, įskaitant skaitymo, rašymo ir skaičiavimo gebėjimų gerinimą. Tėvų išsilavinimo lygio kėlimas – tai vienas iš sėkmės veiksnių vykdant mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo prevenciją. Pačių tėvų dalyvavimas švietimo veikloje skatina šeimoje kultūros ir švietimo sąveika įvairiais lygmenimis. Tėvai įgyja didesnę pasitikėjimą savimi, daugiau galių ir aktyviau dalyvauja vaiko mokyklos gyvenime, be to, su didesniu pasitikėjimu gali padėti vaikams namuose. Dėl to mokiniai labiau įsitraukia į mokyklos veiklą, o jų mokymosi rezultatai pagerėja. Kai vykdoma ir užklasinė veikla, rengiami kalbų kursais ar kiti užsiėmimai tėvams, tai duoda daug naudos, ypač tiems tėvams, kuriems gali kilti sunkumų dėl jų ankstesnės mokymosi sistemos. Tai padeda nugalėti kliūtis, su kuriomis susiduria mokyklos, skatindamos tėvų įsitraukimą. Tėvams, turintiems neigiamą mokyklose įgytą patirtį, darbas kartu su nevyriausybinėmis organizacijomis gali padėti sudarant naujas galimybes puoselėti auklėjimo įgūdžius kitoje aplinkoje.

5. Suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas

Mokyklos nebaigimo įvairialypis pobūdis reikalauja ir daugialypės reakcijos, įtraukiant daugybę suinteresuotųjų subjektų, profesionalų ir tarnybų. Skirtingi suinteresuotieji subjektai gali įnešti įvairesnį ir kitus papildantį požiūrį į problemos suvokimą; gali pasiūlyti sprendimus, pritaikytus specifiniams besimokančių asmenų poreikiams. Bendradarbiavimas gali būti įvairių formų ir gali būti vystomas skirtingais lygmenimis, priklausomai nuo nacionalinio konteksto, pradedant nuo formalių struktūrų ir baigiant įvairiais lanksčiais susitarimais.

Gali praeiti daug laiko ir prireikti nemažai pastangų užmezgant pasitikėjimu pagrįstus santykius bei bendradarbiavimą tarp skirtingų suinteresuotųjų subjektų. Tačiau tokie santykiai suteikia galimybę pasiekti teigiamų pokyčių. Priklausomai nuo konkrečios šalies sąlygų, vietinės valdžios institucijos arba, tiesą sakant, mokyklų vadovai turi didžiausias galimybes remti šiuos procesus ir skatinti bendradarbiavimą tarp mokyklų, užmezgant partnerystės santykius, koordinuojant paslaugas, spartinant įgyvendinimo procesus ir t. t.

- Suinteresuotųjų subjektų įtraukimas Labai svarbu identifikuoti ir nuo pat pradžių į procesą įtraukti visus vietinius suinteresuotuosius subjektus. Tokiais suinteresuotaisiais subjektais ir profesionalais gali būti laikomi socialiniai darbuotojai, jaunimo reikalų tarnybos ir organizacijos, slaugos darbuotojai, psichologai, kiti gydymo specialistai (logopedai), vaiko teisių apsaugos tarnybos, profesinio orientavimo specialistai, policija, profesinės sąjungos, verslo atstovai, kultūros mediatoriai, migrantų suburtos grupės, nevyriausybinių organizacijų ir kitos bendruomenės organizacijos, susijusios su sportine, kultūrine veikla, bei aktyvios pilietinės visuomenės formavimo sektorius ir pan. Suinteresuotųjų subjektų pasirinkimas turi atitikti vietos aplinkybes bei kontekstą. Labai svarbu bendradarbiauti su socialiniais partneriais ir vietos verslo atstovais, kadangi toks bendradarbiavimas gali padėti gerinant su darbo rinka susietą ir jauniems žmonėms patrauklesnį ugdymo turinį. Suinteresuotųjų subjektų įtraukimas turi

užtikrinti nuolatinį grįžtamąjį ryšį, galimybes prisitaikyti ir keistis, kai to reikia. Taip pat būtina skatinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo pripažinimą bei įvertinimą.

- Parama ir lyderystė Bendradarbiavimui ir tinklų kūrimui vietos lygmeniu skatinti būtina politinė parama, o proceso valdymui būtinas tvirtas vadovavimas. Alternatyviu variantu gali būti tam tikros atitinkamo politikos lygmens gairės. Būtina sukurti mechanizmus, kurie užtikrintų apsikeitimą informacija tarp mokyklų, suinteresuotųjų subjektų ir atitinkamų valdžios institucijų pagal konkrečias nacionalines aplinkybes. Gerą patirtimi ir informacija būtina dalytis vietiniu, regioniniu, nacionaliniu (prireikus) ir tarptautiniu lygiu.
- Bendra strategija Aiškiai apibrėžtais bendrais tikslais ir bendru supratimu apie iššūkius pagrįsta bendroji strategija (arba) veiksmų planas gali padėti susisteminti bendradarbiavimą tarp suinteresuotųjų subjektų. Strategijoje (arba) plane didžiausias dėmesys turi būti skiriamas besimokančio asmens poreikiams ir remiamasi daugiastuktūriniu požiūriu, tuo pat metu paisant skirtingo kiekvieno suinteresuotojo subjekto požiūrio ir misijos. Būtina aiškiai apibrėžti ir nuo pat pradžių susitarti dėl funkcijų, atsakomybės ir struktūrų, galimai sudarant atitinkamas sutartis, atsižvelgiant į konkrečios vietos aplinkybes. Kaip vienas iš galimų variantų yra bendro koordinavimo centro įkūrimas, galintis padėti sumažinti neišvengiamą trintį ir tuo pačiu tapti pagalbos suinteresuotiesiems subjektams vieta, koordinuoti informacijos srautus, paslaugas bei sistemas, teikiant pagalbą mokyklos nebaigusiesiems asmenims. Būtina sukurti stebėsenos ir vertinimo mechanizmus, kurie prireikus užtikrintų nuolatinį grįžtamąjį ryšį, prisitaikymą ir pokyčius. Tam tikrais atvejais įsivertinimo procesams palengvinti nustatomi atitinkami tikslai ir (arba) rodikliai.

Baigiamosios pastabos

Šiuo dokumentu užbaigiama Mokyklų politikos darbo grupės veikla mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo tema. Dokumente numatytos politikos gairės kuriant bendrą conceptualią ir pragmatinę veiksmų sistemą, siekiant mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių. Dokumente siūloma tvarios veiklos koncepcija, kuri leistų Europos Sąjungai pasiekti pagrindinį tikslą iki 2020 m. sumažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių iki mažiau nei 10 proc. Ir, kas dar svarbiau, šiame dokumente pateikiamos gairės, padėsiančios valstybėms narėms sukurti tokius bendradarbiavimo būdus, kuriuos taikant bus galima tinkamai spręsti mokyklos nebaigimo problemas.

Politikos gairėse nurodoma, kaip galima įgalinti ir skatinti įvairius suinteresuotuosius subjektus taikyti visuminį požiūrį į mokyklą siekiant mažinti mokyklos nebaigusių asmenų skaičių. Tai daroma manant, kad bendradarbiavimo metodai gali turėti reikšmingos įtakos kitiems Europos piliečių ir bendruomenių gyvenimo aspektams. Galiausiai šiame dokumente nustatomas Europos priemonių rinkinys mokykloms, kuris ir toliau leis kaupti Europos šalių gerą patirtį, politikos pagrindus. Bus tęsiamas politinis bendradarbiavimas mokyklų politikos klausimais visoje Europos Sąjungoje ir siūlomos naujos tarpusavio mokymosi ir apsikeitimo patirtimi galimybės.

